

Mielenterveys- ja päihdelainsäädännön uudistus

Sosiaalityön vertaisfoorumi 11.4.2023

Sosiaalineuvos Virva
Juurikkala

Mielenterveys- ja päihdelainsäädäntö uudistui

1.1.2023

- Hallitusohjelmakirjauksen mukaisesti mielenterveys- ja päihdelainsäädännön uudistamisesta annettiin syksyllä -22 eduskunnalle hallituksen esitys laeiksi sosiaalihuoltolain ja terveydenhuoltolain muuttamisesta sekä niihin liittyviksi laeiksi (HE 197/2022 vp).
 - StVM 24/2022 vp.
- Lait tulivat pääosin voimaan vuoden 2023 alusta lukien – muutamin kohdin voimaantulo vasta 1.7.2023.
- Mielenterveyslakiin ja päihdehuoltolakiin jäi vain tahdosta riippumatonta hoitoa koskeva sääntely, muu mielenterveys- ja päihdepalveluja koskeva sääntely sosiaalihuoltolaissa ja terveydenhuoltolaissa.
- Uudistuksen tavoitteena:
 - Parantaa palveluja erityisesti parantamalla mielenterveys-, päihde- ja riippuvuuspalvelujen saatavuutta, laatua ja tarpeen mukaisuutta ja vahvistamalla asiakkaan oikeuksia saada näitä palveluja yhdenvertaisesti kaikissa ikäryhmissä.
 - Selkeyttää sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä mielenterveys- ja päihdepalveluissa ja vahvistaa niiden yhteensovittamista.
 - Turvata palvelujen kokonaisuus ja siten myös vähentää tahdosta riippumattoman hoidon käyttöä.
 - Integroida mielenterveys- ja päihdepalvelut lähemmin osaksi muuta sosiaali- ja terveydenhuoltoa.

Mielenterveys- ja päihdepalvelujen lakiuudistuksen keskeinen sisältö

- Mielenterveys –ja päihdepalveluista säädetään jatkossa sosiaalihuolto- ja terveydenhuoltolaeissa siten, että mielenterveys- ja päihdehuoltolaeissa on enää vain tahdosta riippumatonta hoitoa + valtion mielisairaaloita koskeva sääntely.
 - Samalla päihdehuoltolain tahdosta riippumattoman hoidon sääntelyssä oleva hoito väkivaltaisuuden perusteella kumottiin, koska sitä ei ole käytännössä käytetty.
 - Tahdosta riippumattoman hoidon tarkempi arviointi jää ensi hallituskaudella jatkettavassa IMO-hankkeessa tehtäväksi.
- Nyt tehdyllä uudistuksella ei ole vastattu kaikkiin tiedossa oleviin palvelujärjestelmän haasteisiin. Jatkokehittämisen tarvetta on tunnistettu esim.
 - selviämispalveluissa, alaikäisten palvelujen selkeyttämisessä sekä monien sosiaalihuollon palvelujen ja hoidon saatavuudessa.

Sosiaalihuoltolain ja terveydenhuoltolain yhteisiä muutoksia

- Muu riippuvuuskäyttäytyminen näkyviin lakiin päihteiden ongelmakäytön lisäksi (toiminnalliset riippuvuudet).
- Mielenterveyden edistäminen ja ehkäisevä päihdetyö näkyviin kumpaankin lakiin.
- Yhteiset palvelut –sääntelyn täsmentäminen => uusi 2 a § sosiaalihuoltolakiin ja 8 a §:n täsmentäminen terveydenhuoltolakiin.
 - Sosiaalihuoltolain säännöksiä on sovellettava tuen tarpeita vastaavien sosiaalihuollon palvelujen antamisessa ja terveydenhuoltolain säännöksiä lääketieteellisen tarpeen mukaisen terveyden- ja sairaanhoidon antamisessa.
 - Tarkoituksena, että valittavan lainsäädännön ja sitä seuraavat menettelytavat ratkaisi annetun palvelun sisältö eikä se, miten palvelu on hallinnollisesti organisoitu.
 - Tavoitteena palvelujen yhteensovittamisen parantaminen selkeyttämällä rooleja ja vastuita.
 - Perusteluissa esimerkkejä palvelujen sisällöistä, joissa on esiintynyt epäselvyyttä.

Psykososiaalinen tuki äkillisissä järkyttävissä tilanteissa

- Sosiaalipäivystyksen ja terveydenhuollon yhteistyön ja johtovastuun selventäminen kiireellisessä tilanteessa annetun psykososiaalisen tuen osalta.
 - Sosiaalipäivystys vastaa kiireellisissä tilanteissa psykososiaalisen tuen ensivaiheen johtamisesta ja yhteensovittamisesta.
 - Häätäkeskuksen yhteydenottoja seuraavan ensivaiheen psykososiaalisen tuen antamisen johtovastuun säätäminen kokonaisuudessaan sosiaalipäivystysten vastuulle selkeyttää terveydenhuollon ja sosiaalihuollon toimintavastuita äkillisissä tilanteissa.
 - Sääntelyllä ei oteta kantaa hallinnolliseen järjestämistapaan; ts. alueet voivat toteuttaa palvelua edelleen esim. yhteisissä sosiaali- ja kriisipäivystyksissä shl 2 a §:n mukaisesti.
- Psykososiaalinen tuki äkillisissä järkyttävissä tilanteissa omaksi pykäläksi kumpaankin lakiin; sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävien ja yhteistyövelvoitteen kirkastaminen.
 - Sosiaalihuollon psykososiaalisella tuella tarkoitetaan sosiaalityönä ja sosiaaliohjauksena annettavaa välitöntä tukea yksilöille, perheille ja yhteisöille ja tuen yhteensovittamista.
 - Terveydenhuollon psykososiaalisella tuella tarkoitetaan akuuttina kriisityönä annettavaa välitöntä tukea yksilölle, perheelle ja yhteisölle ja tuen yhteensovittamista.

Mielenterveyden hoito

- Terveydenhuoltolain 27 §:n otsikon muutos (väestötason ehkäisevä mielenterveystyö eri pykälässä).
- Palvelujen monimuotoisuus.
 - Muun muassa liikkuvat ja kotiin vietävät palvelut.
- Hoidon jatkuvuus siirtymävaiheissa.
 - Esimerkiksi sairaalasta kotiin, nuorten palveluista aikuisten palveluihin siirryttäessä.
- Tarkentavia lisäyksiä pykälään:
 - Potilaan tarvitseman terveyden- ja sairaanhoidon kokonaisuuden turvaaminen.
 - Hoitoa toteutettava myös perusterveydenhuollon ja erikoissairanhoidon yhteistyönä.

Päihde- ja riippuvuushoito

- Vastaavat muutokset THL 28 §:ään kuin mielenterveyden osalta.
- Työnohjauksen laajeneminen päihde- ja riippuvuushoitoon.
 - => Tämä muutos voimaan 1.7.2023.
- Kiireellisen hoidon (50 §) täsmentäminen.
 - Kiireellisellä hoidolla tarkoitetaan myös päihteiden käytöstä johtuvaa välitöntä vieroitushoidon tarvetta.
- Asetuksenantovaltuutus: opioidiriippuvuuden vieroitus- ja korvaushoito opioidilääkkeillä.
 - Voimassa oleva STM asetus 33/2008 kumoutuu, uusi tulossa voimaan 1.5.2023 lukien.
- Sosiaali- ja terveysministeriön hyväksymä hoito huumausainerikoksissa terveydenhuoltolakiin
 - STM asetus huumausainerikoksista epäillyille tai huumausainerikoksiin syyllistyneille hoitoa antavista toimintayksiköistä (1371/2022): Hoitoa voidaan antaa päihde- ja riippuvuushoitoa tai erikoissairaanhoidon toteuttavassa toimintayksikössä.

Sosiaalihuollon päihde- ja riippuvuustyö

- Sosiaalihuoltolain olemassa olevaa **päihdetyön** pykälää (24 §) täydennetty ja täsmennetty → kuvaa sosiaalihuollon päihdetyön kokonaisuutta (yleiset ja erityiset palvelut), tavoitetta ja asiakkaan oikeuksia yms:
- Sosiaalipalveluilla ja muulla yksilöön ja yhteisöön kohdentuvalla toiminnalla hyvinvointialue vähentää ja poistaa päihteisiin ja riippuvuuskäyttäytymiseen liittyviä, hyvinvointia ja turvallisuutta vaarantavia tekijöitä, vastaa päihteiden ongelmakäytöstä tai muusta riippuvuuskäytöstä aiheutuvaan tuen tarpeeseen sekä tukee päihteettömyyttä ja riippuvuuskäyttäytymisestä irrottautumista.
 - Neuvonta ja ohjaus
 - 14 §:n mukaiset palvelut joko yleisinä sosiaalipalveluina tai päihde- ja riippuvuustyön erityisinä palveluina
- Pykälässä myös raskaana olevan henkilön oikeus saada riittävät päihteettömyyttä tukevat palvelut, henkilön ja hänen perheensä ja läheistensä tuen tarpeisiin vastaaminen, lapsen oikeus saada välittömät sosiaalipalvelut, sosiaalihuollossa tehtävän työn yhteensovittaminen muun sosiaali- ja terveydenhuollon ja ehkäisevän päihdetyön kanssa.

Päihde- ja riippuvuustyön erityiset palvelut

- Uutena pykälänä **24 a § Päihde- ja riippuvuustyön erityiset palvelut:**
 - Tarkoitetaan päihteiden ongelmakäytöstä tai muusta riippuvuuskäyttäytymisestä johtuvaan tuen tarpeeseen *kohdennettuja palveluja*.
 - Sellaisina on järjestettävä *ainakin sosiaalityötä, sosiaalihojausta, sosiaalista kuntoutusta ja asumispalveluja* (tarpeen mukaan avo- tai laitospuoleisena).
 - Päihde- ja riippuvuustyön erityisiä palveluja tulee sovittaa yhteen päihde- ja riippuvuushoidon kanssa 2 a §:n mukaisesti.
- Uutena pykälänä **24 b § Päiväkeskus päihdetyön erityisenä palveluna**
 - Tämä muutos voimaan 1.7.2023
 - Hyvinvointialueen on järjestettävä päihteitä ongelmallisesti käyttäville henkilöille päiväkeskuspalvelua, jossa perustarpeisiin vastaamisen lisäksi tarjotaan sosiaalihojausta.
 - Palvelua tulee järjestää myös päihtyneille ja siinä on oikeus asioida nimettömänä.

Sosiaalihuollon mielenterveysyö

- Sosiaalihuoltolain olemassa olevaa mielenterveysyön pykälää (25 §) täsmennetty ja täydennetty → kuvaa sosiaalihuollon mielenterveysyön kokonaisuutta (yleiset ja erityiset palvelut), työn tavoitetta, tekemisen tapoja ja huomioitavia asioita
- **Uutena pykälänä 25 a § Mielenterveysyön palvelut:**
 - Tarkoitetaan erityisesti psyykkisen toimintakyvyn heikkenemisestä johtuvaan tuen tarpeeseen kohdennettuja palveluja.
 - Sellaisina on järjestettävä ainakin asumispalveluja, sekä niiden yhteydessä annettavaa sosiaaliohjausta, sosiaalityötä ja sosiaalista kuntoutusta.
 - Sosiaalihuollon mielenterveysyön palvelut täydentävät muita 14 §:ssä tarkoitettuja yksilön mielenterveyden tukemiseksi tarvittavia palveluja.

Yhteisösosiaalityö ja etsivä työ => tämä muutos voimaan 1.7.2023

- Yhteisösosiaalityötä vahvistetaan ja tehdään näkyvämmäksi.
 - Yhteisöjen kanssa tehtävä sosiaalityö omaan pykäläänsä (luvusta 3 → lukuun 2 Hyvinvoinnin edistäminen)
 - Osana yhteisösosiaalityötä tai muita sosiaalipalveluja tulee järjestää syrjäytymistä vähentävää etsivää työtä
 - Hyvinvointialueen järjestämää yhteisösosiaalityötä toteutetaan yhteistyössä alueen asukkaiden, kuntien, järjestöjen ja seurakuntien kanssa.
 - Etsivän työn tavoitteena on tunnistaa ja löytää tuen tarpeessa olevia henkilöitä ja ohjata heitä tarkoituksenmukaisten palvelujen ja hoidon piiriin

Muita sosiaalihuoltolakiin tulleita muutoksia

- Erityistä tukea tarvitsevan henkilön omatyöntekijän tai hänen kanssaan asiakastyötä tekevän työntekijän (sosiaalityöntekijän) tehtävä on hoidettava *virkasuhteessa*.
- Erityistä tukea tarvitsevan henkilön oikeus tavata omatyöntekijänsä asiakassuunnitelmaan kirjattavalla tavalla riittävän usein henkilökohtaisesti (aiemmin mainittu vain erityistä tukea tarvitseva lapsi).
- Sosiaalisen kuntoutuksen (17 §) sisältöjä tarkennettu.
 - Palvelun tavoite, työskentelyn tavoitteellisuus ja yksilöllisiin tarpeisiin vastaaminen paremmin näkyviin.

Varattu lisärahoitus

Toiminta		Vuosi 2023	Vuosi 2024-
Yhteisösosiaalityö ja etsivä työ		1,02	2,04
Päiväkeskus		0,37	0,75
Työnohjauksen laajennus päihde- ja riippuvuushoitoon		0,35	0,70
Monimuotoinen hoito	Liikkuva ja kotiin vietävä päihdehoito	0,74	0,74
	Liikkuva ja kotiin vietävä mielenterveyden hoito	9,00	9,00
Hoidon jatkuvuus	Laitoshoidosta avohoitoon siirtyminen	2,99	2,99
	Nuorisopsykiatrialta aikuisten palveluihin siirtyminen	1,78	1,78
Yhteensä		16,25	18,00

Infoa ja toimeenpanon tukea

- Lähdössä Infokirje lainsäädäntömuutoksista (käännöksessä)
- STM: webinaari uudistuksen keskeisistä sisällöistä 21.4.2023 klo 11-13
 - [Mielenterveys- ja päihde- ja riippuvuuspalvelujen uudistus – webinaari 21.4.2023 - Sosiaali- ja terveysministeriö \(stm.fi\)](#)
 - Tallenne samaan linkkiin jälkikäteen
- HYVIL: Työikäisten päihde- ja mielenterveyspalvelujen tietofoorumi ma 8.5.2023 klo 12.30-16
 - <https://www.hyvil.fi/category/tapahtuma/>
- Sosiaalihuoltolain soveltamisohjeen päivitystyö käynnistynyt (julkaisu alkusyksystä?)

Lisätietoja:

Hallitussihteeri Anu Kangasjärvi

Lääkintöneuvos Helena Vormaa (terveydenhuollon palvelut)

Sosiaalineuvos Virva Juurikkala (sosiaalihuollon palvelut)

Kysymyksiä ja vastauksia: <https://stm.fi/mielenterveys-ja-paihdelainsaadannon-uudistus>

